

سنجش عوامل کالبدی مؤثر بر حس امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه سالمندان

(مورد پژوهی: میدان خان یزد)

Assessment of the Effect of Physical Components of Urban Spaces on Sense of Security from the Viewpoint of the Elderly (Case Study: Khan Square, Yazd City)

مهدی منتظرالحجه^۱، مجتبی شریف‌نژاد^۲ (نویسنده مسئول)، مریم رجبی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۱/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۸/۱۹

چکیده

امنیت در فضاهای شهری یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر حضورپذیری شهروندان و به تبع آن رونق و پویایی محیط شهری است. یکی از مهم‌ترین گروه‌های سنی استفاده‌کننده از فضاهای شهری سالمندان هستند. توجه به نیازهای این افراد با توجه به شرایط سالمندی و مشکلات جسمی حرکتی می‌تواند زمینه‌ساز حضور پررنگ‌تر آن‌ها در فضاهای شهری گردد. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل کالبدی مؤثر بر احساس امنیت سالمندان در میدان خان شهر یزد صورت گرفته است. این پژوهش از حیث هدف، جزء پژوهش‌های کاربردی است و از روش پژوهش پیمایشی و همبستگی استفاده شده است. در این راستا از آزمون آماری کولموگراف - اسمیرنوف جهت تشخیص نرمال بودن توزیع داده‌های پژوهش و از آزمون‌های آماری رگرسیون خطی چندگانه و آزمون همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه و شدت و جهت رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته استفاده شده است. بر این اساس ۴۲ شاخص در قالب ۹ مؤلفه مورد سنجش واقع شده است. خلاصه نتایج پژوهش حاکی از آن است مؤلفه ایمنی، نور و روشنایی و بافت شهری به ترتیب مهم‌ترین مؤلفه‌های کالبدی مؤثر بر احساس امنیت سالمندان در فضاهای شهری هستند.

واژه‌های کلیدی:

امنیت، فضای شهری، سالمندان، شهر یزد، میدان خان.

۱. استادیار، گروه شهرسازی دانشکده هنر و معماری دانشگاه یزد، یزد، ایران. montazer@yazd.ac.ir

۲. مربی، گروه شهرسازی دانشکده هنر و معماری دانشگاه یزد، یزد، ایران. sharifnejad@yazd.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشکده هنر و معماری دانشگاه یزد، یزد، ایران. m.ctart@yahoo.com

۱- مقدمه

به طور کلی فضاهای عمومی شهری علاوه بر آنکه بیشترین ارتباط را با شهروندان و محیط زندگی شان دارند، نقش بسزایی نیز در ایجاد "هویت بخشی" و "برقراری احساس آرامش" در شهرها ایفا می کنند. این دسته از فضاها با در نظر گرفتن سه بعد "کالبد"، "عملکرد" و "معنا" درصد افزایش سطح کیفیت زندگی شهری و تشویق شهروندان جهت برقراری هرچه بیشتر تعاملات اجتماعی محیطهای شهری می باشند. بنابراین فضاهای عمومی شهری با موضوعی به نام انسان مواجه است که هم می تواند بر وی تأثیر گذارد و هم اینکه تأثیر پذیرد. لذا توجه و تلاش به منظور پاسخگویی به نیازهای اساسی انسان در محیط اهمیت می یابد. از جمله این نیازها در زندگی شهری "امنیت" است، که با عنایت به گسترش و توسعه روزافزون شهرها و همچنین افزایش سطح تراکم جمعیتی در این محدوده ها از اهمیت مضاعفی برخوردار است (مؤیدی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۶۰).

امنیت به عنوان یکی از مهم ترین مؤلفه های مؤثر بر حضورپذیری در محیطهای شهری به شمار رفته و از اهمیت ویژه ای به واسطه در برگیری احساس آرامش و آسایش محیطی برای شهروندان برخوردار است. از این رو در مطالعات و پژوهش های شهری همواره امنیت به عنوان یکی از شاخص های مهم کیفیت زندگی مورد توجه برنامه ریزان و طراحان شهری قرار گرفته است. به بیان دیگر فضاهای عمومی شهری به عنوان بستری اجتماعی که پیایی مورد استفاده عموم شهروندان قرار می گیرد در صورت دارا بودن احساس امنیت علاوه بر آنکه آرامش را برای شهر به ارمغان می آورد، سطح تعاملات و فعالیت های اجتماعی ساکنین را نیز افزایش داده و احساس مطلوبیت و رضایت را در کاربران خود تقویت می نماید. بسیاری از کارشناسان معتقدند برای این که فضاهای شهری امن باشند باید شرایط حضورپذیری برای همه گروه های سنی از جمله سالمندان را مهیا نموده و به نیازهای ملموس این گروه از جامعه توجه نمایند. بسیاری از مطالعاتی که امروزه پیرامون موضوع سالمندان و شهر می پردازند موضوع امنیت سالمندان در محیطهای شهری را مطرح نموده و توجه به مؤلفه های ارتقا امنیت برای این گروه را از وظایف اصلی طراحان فضای شهری می دانند. این نکته با نگاه به فضاهای شهری معاصر که مشکلات بسیاری در تأمین امنیت برای سالمندان به وجود آورده اند اهمیتی دوچندان می یابد. بنابراین الزامی است تا تصمیم گیرندگان محیطهای شهری

علاوه بر توجه به نیازهای عموم جامعه، توجهی خاص را پیرامون نیازهای سالمندان به ویژه از جنبه امنیتی معطوف دارند.

در این پژوهش میدان خان شهر یزد، که می توان آن را یکی از شاخص ترین فضاهای شهری در بافت تاریخی این شهر دانست به لحاظ مؤلفه های کالبدی مؤثر بر امنیت از نگاه سالمندان مورد بررسی قرار گرفته است. این میدان به عنوان یک فضای عمومی شهری بستری است اجتماعی که همواره مورد استفاده عموم شهروندان بدون هیچ محدودیتی قرار می گیرد، با این وجود بروز مشکلاتی در این فضا منجر به کاهش حضور سالمندان گردیده است که از مهم ترین دلایل آن می توان به تسلط حرکت سواره اعم از خودرو و موتورسیکلت در تقابل با حرکت پیاده به ویژه گروه سالمندان و نیز آلودگی ناشی از این حضور بیش از حد وسائط نقلیه، نبود مبلمان شهری مطلوب برای سالمندان، عدم تناسب کارکردهای مستقر در میدان با نیازهای سالمندان و همچنین نامناسب بودن شرایط روشنایی و نورپردازی میدان اشاره نمود. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل کالبدی مؤثر بر احساس امنیت سالمندان و به دنبال آن ارتقاء حضور این گروه در میدان خان شهر یزد صورت گرفته است.

را در معضلات شکل گرفته در مؤلفه های تأمین کننده حس امنیت در این فضا دانست.

۲- ادبیات پژوهش

۲-۱- احساس امنیت

تعاریف ارائه شده در فرهنگ لغات درباره مفهوم کلی امنیت، بر روی "احساس آزادی از ترس" یا "احساس ایمنی" که ناظر بر امنیت مادی و روانی است، تأکید دارند. مفهوم امنیت را می توان دارای قدمتی طولانی تر از مفهوم اجتماع و جامعه دریافت. تاکنون در زمینه امنیت تعاریف گسترده ای ارائه شده است. تعاریف لغوی مختلفی که از حالات و موقعیت های ذهنی (احساس امنیت) تا موقعیت های عینی و بیرونی (موقعیت ایمن) در نوسان است. با مطالعه تعاریف ارائه شده برای امنیت در منابع مختلف، می توان سه دسته مختلف از مفاهیم امنیت بیان نمود (گروسی، ۱۳۸۶: ۲۶):

- دسته اول تعاریفی هستند که بر تهدید هویت جمعی تأکید دارند. بر این اساس امنیت به حفظ مجموعه ویژگی هایی ارجاع می دهد که بر مبنای آن افراد خود را عضو گروه خاصی تلقی نمایند؛

۳- امنیت از نظر شاخص‌های تأمین امنیت وجود دارد اما مردم احساس امنیت نمی‌کنند؛

۴- امنیت مطابق با شاخص‌های تأمین امنیت وجود ندارد اما مردم احساس امنیت می‌کنند.

بنابراین احساس ناامنی در جامعه، منجر به کاهش سلامت روانی شهروندان خواهد شد و طبعاً سلب اعتماد اجتماعی را شکل می‌دهد. با بروز این شرایط، زمینه افزایش تنش، استرس و اضطراب، بی‌قراری و بسیاری از بیماری‌های روانی در جامعه بیش از پیش فراهم می‌آید.

۲-۲- امنیت در فضای شهری

امروزه یکی از مهم‌ترین نکاتی که طراحان و برنامه ریزان شهری در خلق، توسعه و مدیریت فضاها و محیط‌های شهری باید به آن توجه ویژه‌ای داشته باشند، شناخت فضاها و عوامل مختلف مؤثر در کاهش امنیت و بر هم خوردن نظم شهری است.

امن بودن یک فضای شهری از دو مؤلفه ایمنی و امنیت تشکیل شده است. در مؤلفه ایمنی، اشاره به موارد و عوامل محیطی است که در صورت عدم تأمین شرایط مطلوب وقوع حوادث اجتناب‌ناپذیر می‌شود و خطرات جان و مال شهروندان را تهدید خواهد نمود (Kelly et al, 2009: 2). حال آن‌که مؤلفه امنیت به جرائم علیه اشخاص و اموال آن‌ها اشاره دارد (کلاتتری خلیل‌آباد و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۷) و شرایطی را که از فصل مشترک این دو به وجود می‌آید را می‌توان به‌عنوان فضای شهری امن توصیف کرد (Roth, 2010: 9). بر این مبنا مفهوم فضای شهری امن در مقابل مفهوم فضای شهری ناامن قرار می‌گیرد. پدیده ناامنی دارای دو جنبه عینی و ذهنی است و کلیه عرصه‌های زندگی را در برمی‌گیرد. مقوله ناامنی از جنبه عینی، کلیه مظاهر ناامنی از جمله سرقت، قتل، خشونت و ... را شامل می‌شود و مقوله ناامنی از جنبه ذهنی، شامل پدیده‌هایی همچون فقر می‌باشد (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۰۷). در فضاهای شهری «احساس امنیت شهری به این معناست که شهروندان بتوانند آزادانه جابه‌جا شوند، با هم‌شهریان خود ارتباط برقرار کنند، به فعالیت‌های اجتماعی بپردازند، بدون آنکه تهدید شوند یا با خشونت و آزار و اذیت جسمی و روحی یا نابرابری جنسی مواجه شوند. احساس امنیت به معنای امنیت خاطر شهروندان از مال، جان و .. است که خود نشانگر سازمان‌یافتگی، قانونمندی و باثبات بودن جامعه است» (صانعی، ۱۳۸۵: ۱۵۰).

- دسته دوم امنیت را به‌عنوان فقدان هراس از ویرانی و تهدید ارزش‌های جامعه می‌دانند؛

- و در نهایت دسته سوم که بر فراغت جمعی از تهدیدی که عمل غیرقانونی دولت یا دستگاه یا فرد و یا گروهی که در تمام یا قسمتی از جامعه به وجود آورده است، تأکید می‌ورزند.

همچون بسیاری از مفاهیم دیگر، در تبیین مفهوم امنیت، دو بعد متمایز از هم را باید در نظر گرفت. یکی بعد «عینی» است که پارامترهای عینی محیطی و رفتاری مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و دیگری بعد «ذهنی» می‌باشد که بر اساس احساس امنیت از جمع درک می‌شود. البته هر دو بعد نیز می‌توانند بر یکدیگر تأثیرات مثبت یا منفی بر جای گذارند که این موضوع ضرورت توجه به هر دو را در ایجاد امنیت عمومی توأمان مورد تأکید قرار می‌دهد (پاکزاد، ۱۳۸۱: ۷). بر این مبنا بعد ذهنی امنیت به لحاظ تأثیر مستقیم بر میزان احساس امنیت در شهروندان از اهمیت بسزایی برخوردار است.

احساس امنیت در یک جامعه به احساس روانی شهروندان از میزان وجود یا عدم وجود جرم و شرایط جرم خیز در آن جامعه بازمی‌گردد و هر مقدار فراوانی جرم و شرایط جرم‌خیزی بالاتر باشد احساس امنیت شهروندان پایین‌تر است (رجبی‌پور، ۱۳۸۴: ۹۳). این احساس از قرارگیری انسان در شرایط محیطی به مثابه نوعی «ادراک روانی» حاصل می‌شود که از یک ساختار شهری و فرهنگی خاص با ساختار فرهنگی - اجتماعی دیگر متمایز می‌شود. لذا شکل‌گیری احساس امنیت از لحاظ روان‌شناختی وابسته به شرایط محیطی و از سوی دیگر نوع برداشت و سطوح ادراکی است (حسینی، ۱۳۸۷). در واقع می‌توان احساس امنیت را حالتی دانست که در آن ارضای احتیاجات و خواسته‌های فردی و اجتماعی افراد انجام و شخص در آن احساس ارزش، اطمینان خاطر و اعتمادبه‌نفس نماید (شعاری‌نژاد، ۱۳۶۴: ۲۸). بر همین اساس به نظر می‌رسد که احساس امنیت در یک جامعه مهم‌تر از وجود امنیت در آن جامعه است، زیرا ممکن است شرایط امنیت مطلوبی در آن وجود داشته باشد، اما با این وجود شهروندان احساس امنیت نداشته باشند. در این رابطه ذاکری معتقد است که چهار حالت پیرامون بعد عینی و بعد ذهنی امنیت وجود دارد (ذاکری، ۱۳۹۰: ۲۷):

- ۱- امنیت وجود دارد، احساس امنیت نیز وجود دارد؛
- ۲- امنیت وجود ندارد، احساس امنیت نیز وجود ندارد؛

برای انجام فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی استفاده می‌کنند (Carmona et al. 2010: 215).

تحقیقات انجام شده، حکایت از آن دارد که چند عامل در استفاده از فضای بیرون برای سالمندان مؤثر است. از جمله سطح استقلال، خرداقلیم، انگیزه، نشستن راحت، حس جهت‌یابی، فرصت‌هایی برای تحریکات حسی، کنترل و نظارت بر محیط، راحتی و آسایش، امنیت و ایمنی، دسترسی راحت به فضاهای بیرون، فرصت‌هایی برای ملاقات دیگران و فعالیت‌های اجتماعی و فرصت‌هایی برای لذت بردن از طبیعت و شرکت در تمرین ورزشی و فعالیت برای سلامتی (Coopr & Francis, 1990: 174-175). بسیاری از محققین بر ماهیت اجتماعی احساس ترس از احتمال وقوع جرائم، به‌ویژه ماهیت سنی و جنسی آن تأکید کرده‌اند. بنابراین شرط لازم برای داشتن فضاهای شهری امن، همه‌شمولی و حضورپذیری فضا است. حضور به معنای بودن در فضا، استفاده از فضا و علاقه به این بودن در فضا و استفاده از آن می‌باشد. اما شرط کافی نیست. به‌نوعی حضور با علاقه در شهر، باید برای تمامی اقشار شهر اتفاق بیفتد یعنی زمینه استفاده از فضا برای همه افراد از یک کودک تا یک فرد سالمند مهیا باشد. از همین رو به نظر می‌رسد تلاش در جهت حفظ سرزندگی سالمندان از طریق فراهم کردن زمینه حضور و مشارکت شهروندی سالمندان به‌ویژه بستر امن در فضاهای عمومی شهری می‌تواند یکی از عوامل دستیابی به اهداف متعالی سالمندی باشد.

۲-۴- شاخص‌های کالبدی سنجش احساس امنیت

برآورد نیازهای انسان با حضور وی در فضا مطرح می‌شود که در آن فضا امنیت، آسایش، ایمنی و خوشایندی مدنظر بوده و نیاز به تجهیزات و تأسیساتی دارد که بتواند امکان حضور افراد را فراهم آورد (حبیبی، ۱۳۸۷: ۲۱). لذا دستیابی به شاخص‌هایی به‌منظور سنجش احساس امنیت شهروندان در استفاده از فضاهای عمومی شهری که با سطح رضایت ذهنی و احساس آرامش آن‌ها در ارتباط باشد؛ اهمیت می‌یابد. در صورتی که بدون شناخت شاخص‌ها و عوامل مؤثر و مرتبط با احساس امنیت در شهروندان، تأمین امنیت و نظم عمومی در فضاهای شهری امکان‌پذیر نخواهد بود. لذا شناخت این عوامل در ایجاد احساس امنیت اجتماعی، از پیش شرط‌های اساسی در برنامه‌ریزی برای ارتقای سطح امنیت است.

در این میان ساختار فیزیکی فضای شهری و یا فرم آن نقش انکارناپذیری در چگونگی ایجاد امنیت در این فضاها دارد (علی‌آبادی، ۱۳۸۱: ۸). سازمان بهداشت جهانی که

بنابراین فضای شهری امن از ویژگی‌ها و مؤلفه‌های عینی و کالبدی متعدد و گسترده‌ای برخوردار است که بعضاً دارای تأثیرات متقابل نیز هستند. اما علاوه بر این‌ها یک فضای شهر امن مستلزم تعاملات اجتماعی نیز هست. چنان‌که آرامش و امنیت شهرها صرفاً به‌وسیله پلیس تأمین نمی‌شود. بلکه آرامش و امنیت عمدتاً به‌وسیله ایجاد شبکه‌ای پیچیده و تقریباً ناخودآگاهی از نظارت‌ها و رعایت داوطلبانه هنجارها در میان خود مردم حفظ می‌شود و به‌وسیله خود مردم اجرا می‌گردد (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۱۳-۱۱۲).

از همین رو امنیت در فضای شهری را می‌توان ثمره رابطه فرد با اجتماع و انطباق با هنجارهای همگانی دانست که افراد به عنوان یک نیاز اساسی در عرصه‌های عمومی و خصوصی خواهان برخورداری از آن هستند (Garcia-Ramon, Ortiz & Prats, 2004: 216). بنابراین الزامی است تا به‌منظور افزایش سطح امنیت محیط‌ها و فضاهای شهری، در هر جامعه‌ای شهروندان از طریق فرآیندهای متنوع مشارکتی با یکدیگر در ارتباط بوده و سطح سرمایه‌های اجتماعی و تعاملات را ارتقا بخشند (Werkerle, 2000, 47).

۲-۳- امنیت سالمندان در فضای شهری

فضای شهری مطلوب فضایی است که در آن عدالت شهروندی بین گروه‌های مختلف سنی و جنسی رعایت گردد و تمامی شهروندان، حتی اقشار آسیب‌پذیر، بتوانند از این‌گونه از فضاها بهره‌برند. سالمندی دورانی است که کاهش توانایی‌های جسمی و از دست دادن برخی ارزش‌ها و امتیازها را به همراه دارد. سالمندان بخشی از شهروندان آسیب‌پذیر هر شهری به شمار می‌آیند و در صورتی که فضاهای شهری برای سالمندان مناسب‌سازی گردد، بستر رفاه بیشتری برای این قشر از جامعه پدید خواهد آمد.

پیری جمعیت یکی از مهم‌ترین چالش‌های قرن بیست و یکم است. جهان به‌سرعت در حال پیر شدن است. اگرچه پیری جمعیت یک پدیده جهانی است و مختص یک منطقه جغرافیایی خاص با یک کشور نیست ولی سرعت سالمندی و برنامه‌ریزی برای روبرو شدن با آن در مناطق مختلف فرق می‌کند (کریمی و دیگران، ۱۳۹۲، ۱۵):

با ورود به دوره سالمندی، تغییرات چشمگیری در ویژگی‌های فیزیولوژیکی و روحی - روانی انسان رخ می‌دهد. این تغییرات، افراد سالمند را وادار می‌سازد تا محیط فیزیکی را به‌گونه‌ای متفاوت از جوان‌ها درک کرده و پاسخ‌های متفاوتی بدهند (علی‌الحسابی، ۱۳۹۰: ۲۴۷)، آن‌ها از جمله گروه‌های اجتماعی هستند که به دلیل شرایط سنی و کاهش نسبی فعالیت‌های کاری، عمدتاً از فضاهای شهری

اساس پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه و همچنین آرا و تجربیات اندیشمندان داخلی و خارجی شامل؛ نظارت، کاربری، مبلمان شهری، بافت شهری، شبکه معابر، نور و روشنایی، آسایش، خوانائی و کیفیت بصری و ایمنی به شرح جدول زیر می‌باشد.

مبتکر جنبش شهرهای دوستدار سالمند (Global Age-Friendly Cities) است بیان می‌کند که محیط‌های کالبدی مناسب می‌توانند سطح عملکردی افراد سالمند را ارتقاء داده و به بالای آستانه ناتوانی برسانند (World Health Organization, 2007: 6). مهم‌ترین مؤلفه‌های کالبدی مؤثر بر ایجاد و ارتقاء امنیت در فضاهای شهری بر

Table 1: Proposed factors with impact on security from the viewpoint of the authors

The main factors have the impact on security		Researchers
1	Supervision	Jacobs (1961), Jeffery (1971), Newman (1973), Hillier (1988), Hoon (2003), Lucas et al (2007), Cozens et al (2008), Russ (2009), Ekblom (2011), Beeler (2011)
2	Function	Jacobs (1961), Newman (1973), Trancik (1986), Hoon (2003), Lucas et al (2007), Ekblom (2011), Beeler (2011)
3	Urban furniture	Clarke & Eck (2003), Hoon (2003), Lucas et al (2007), Ekblom (2011), Beeler (2011), Jongejan & Woldendrop (2013)
4	Urban context	Jeffery (1971), Hillier (1988), Trancik (1986), Lucas et al (2007), Ekblom (2011), Jongejan & Woldendrop (2013)
5	Accessibility network	Jacobs (1961), Trancik (1986), Hillier (1988), Hoon (2003), Lucas et al (2007), Cozens et al (2008), Russ (2009), Ekblom (2011)
6	Lighting	Hoon (2003), Lucas et al (2007), Russ (2009), Ekblom (2011), Beeler (2011), Jongejan & Woldendrop (2013)
7	Comfortability	Beeler (2011), Jongejan & Woldendrop (2013)
8	Scenic quality, understandable	Newman (1973), Trancik (1986), Beeler (2011), Ekblom (2011)
9	Safty	Jacobs (1961), Jeffery (1971), Clarke & Eck (2003), Hoon (2003), Lucas et al (2007), Cozens et al (2008), Russ (2009), Ekblom (2011), Beeler (2011)

خان، میدان خان، مدرسه خان، لرد لاجوردی در امتداد بازار خان به گونه‌ای به اعتبار این مسیر افزوده و اهمیت این مسیر را به عنوان محور تجاری شمالی - جنوبی افزایش می‌دهد. در حقیقت میدان خان، نقش وزن دهندگی به مسیری را دارد که دو میدان اصلی شهر در زمان قاجار یعنی میدان شاه‌په‌ماسب و میدان امیرچقماق را به هم وصل می‌کرد.

۳- مواد و روش‌ها

۳-۱- محدوده مورد مطالعه

میدان خان میدانی تاریخی در قلب محله گودال مصلی واقع در بافت تاریخی و جزء نقاط دیدنی شهر یزد می‌باشد که زمان شکل‌گیری آن به دوره قاجار برمی‌گردد. در زمان قاجار تداوم توسعه شمالی - جنوبی شهر، با شکل‌گیری مجموعه

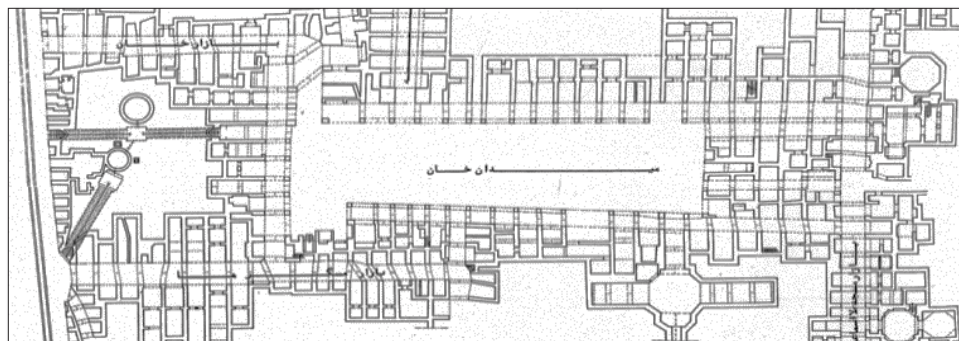

Fig. 1 The plan of Khan square and complex in Yazd

شامل مدرسه، حمام، میدان و بازار است که توسط محمدتقی خان بافقی (متوفی ۱۲۱۳ ه.ق) در شهر یزد

این میدان وسیع و خوش طرح و سبک، بخشی از مجموعه بزرگ‌تری به نام مجموعه خان است. مجموعه خان

شمال شرقی میدان مدرسه شفیعیه و در ضلع جنوب غربی آن، بانک شاهنشاهی که نخستین بانک شهر یزد می‌باشد، قرار دارند.

ساخته شد. میدان خان با مغازه‌های اطراف خود، راهی به بازار قیصریه، بازار مسجد ملاسماعیل، بازار مسگری و مسجد ریگ و مسجد ملاسماعیل دارد. همچنین در قسمت

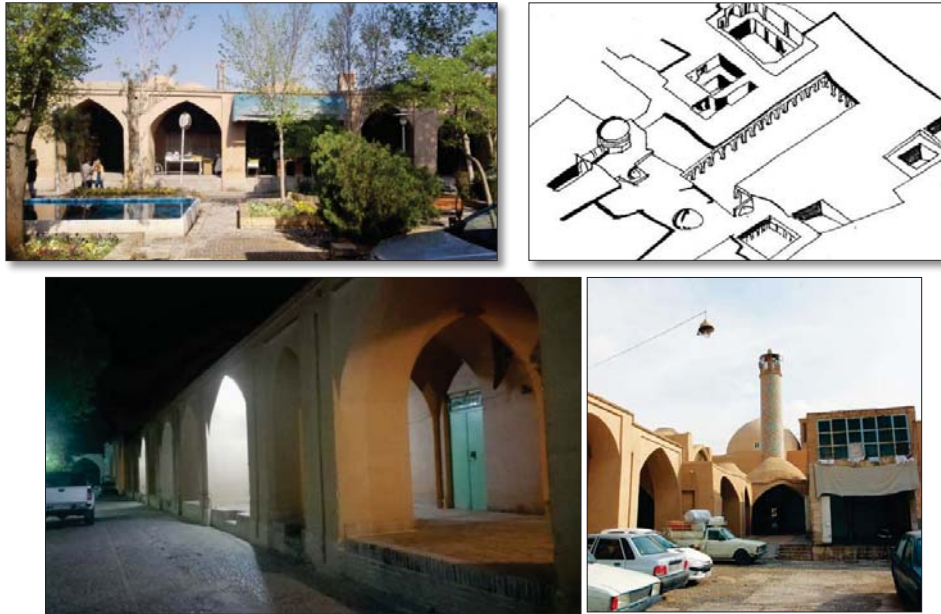

Fig. 2 Khan square and complex in Yazd

استفاده شده است. در این راستا از آزمون آماری کولموگراف - اسمیرنوف جهت تشخیص نرمال بودن توزیع داده‌های پژوهش و از آزمون‌های آماری رگرسیون خطی چندگانه و آزمون همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه و شدت و جهت رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته استفاده شده است. همچنین جهت گردآوری داده‌ها از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و ابزار پرسشنامه و جهت تجزیه تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار spss استفاده شده است.

۳-۳- جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه سالمندان استفاده‌کننده از میدان خان شهر یزد است. حجم نمونه با توجه به فرمول کوکران برای جوامعی که حجم جامعه به صورت مشخص وجود ندارد ۹۶ پیشنهاد شده است که به منظور دستیابی به نتایج مناسب جهت تحلیل رگرسیون در نرم‌افزار spss حجم نمونه ۲۰۰ عدد در نظر گرفته شده است. به منظور نمونه‌گیری از شیوه نمونه‌گیری در دسترس استفاده شده که در مدت زمان دو هفته انجام شده است.

۳-۴- مدل تحلیلی و متغیرهای پژوهش

مدل تحلیلی پژوهش بر مبنای مبانی نظری و بر اساس مدل مفهوم - شاخص به شرح نمودار ذیل تدوین شده است.

وجود این میدان در محدوده بافت تاریخی و با توجه به ساختار سنی جمعیت ساکن در این بافت (نسبت بالای جمعیت سالمند نسبت به سایر مناطق شهر) می‌تواند به عنوان فرصتی جهت حضور هر چه بیشتر سالمندان به عنوان بستری جهت افزایش تعاملات اجتماعی قلمداد گردد. همچنین همجواری این میدان با عناصر ارزشمندی چون امامزاده جعفر محمد (ع)، مسجد ملاسماعیل (محل برگزاری نماز جمعه شهر) و بازار تاریخی بر ضرورت توجه به این میدان می‌افزاید. با این وجود بروز مشکلاتی در این فضا منجر به کاهش حضور سالمندان گردیده است که از مهم‌ترین دلایل آن می‌توان به تسلط حرکت سواره اعم از خودرو و موتورسیکلت در تقابل با حرکت پیاده به ویژه گروه سالمندان و نیز آلودگی ناشی از این حضور بیش از حد وسائط نقلیه، نبود مبلمان شهری مطلوب برای سالمندان، عدم تناسب کارکردهای مستقر در میدان با نیازهای سالمندان و همچنین نامناسب بودن شرایط روشنایی و نورپردازی میدان اشاره نمود.

۳-۲- روش پژوهش

این پژوهش از حیث هدف، جزء پژوهش‌های کاربردی است. به منظور سنجش عوامل کالبدی مؤثر بر حس امنیت از سوی سالمندان از روش پژوهش پیمایشی و همبستگی

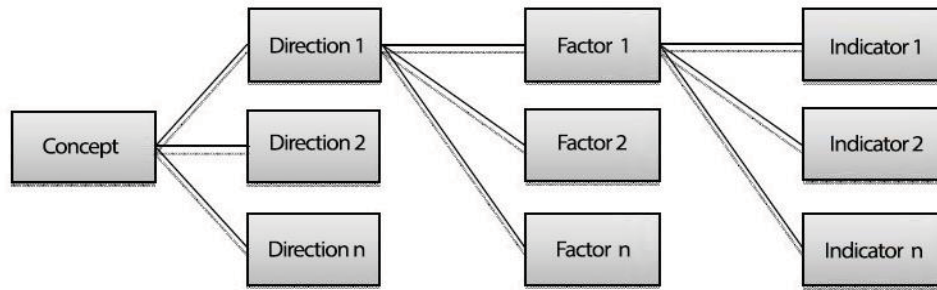

Fig. 3 The conceptual model of the research based on the concept-indicator method

فضای شهری و ۴۲ متغیر در قالب ۹ مؤلفه به‌عنوان متغیرهای مستقل مورد ارزیابی قرار گرفته است.

براساس میانی نظری ارائه شده و مدل تحلیلی مفهوم شاخص، متغیر وابسته پژوهش احساس امنیت سالمندان در

Table 2: Analytical model and evaluated factors in the study

Concept	Direction	Factor	indicator	Code
secured urban spaces	Urban body	Supervision	Police station and security guard	SU 1
			Enough lighting	SU 2
			Open space	SU 3
			Surveillance cameras	SU 4
		Function	Active function	LU 1
			24-hours function	LU 2
			Variety in function	LU 3
			Scale of function	LU 4
			Presence of the vendors	LU 5
			Presence of barren lands	LU 6
		Urban furniture	Quantity of the furniture	UF 1
			Appropriate design of the furniture	UF 2
	Appropriate location of the furniture		UF 3	
	Informative signage in urban areas		UF 4	
	Urban context	Presence of corners	UT 1	
		Ratio between indoor and outdoor spaces	UT 2	
	Accessibility network	Surrounded walkways	PN 1	
		Walkways with enough width	PN 2	
		Several access	PN 3	
		Paving quality	PN 4	
		Easy access to the public transportation	PN 5	
		Spatial space for pedestrians	PN 6	
	Lighting	Lighting quality	LI 1	
		Enough light for insecure spaces	LI 2	
		Lighting equipments	LI 3	
		Dispersion of lighting equipments	LI 4	
	Comfortability	Noise pollution	CO 1	
		Biological pollution	CO 2	
		Rest rooms	CO 3	
		Trash cans and shelters	CO 4	
		Cleanliness	CO 5	
	Scenic quality, understandable	Landscape	VL 1	
		Urban elements	VL 2	
		Color and wall paintings	VL 3	
		Having different perspective to different places	VL 4	
		Form and shape of the spaces	VL 5	
		Material	VL 6	
	Safty	Under construction buildings	SE 1	
		Abandoned buildings	SE 2	
		Interference of pedestrian ways and streets	SE 3	
		Building life time	SE 4	
		Barrieres	SE 5	

۳-۵- فرضیات پژوهش

با توجه به مبانی ارائه شده ۹ فرضیه به شرح جدول ذیل در نظر گرفته شده است:

Table 3: Reasearch theories

Codes	Theories
H 1	In urban spaces, the supervision factor has a direct relationship with the sense of security for elderly
H 2	In urban spaces, the function factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.
H 3	In urban spaces, the urban furniture factor has a direct relationship with the sense of security for elderly
H 4	In urban spaces, the urban context factor has a direct relationship with the sense of security for elderly
H 5	In urban spaces, the accessibility network factor has a direct relationship with the sense of security for elderly
H 6	In urban spaces, the lighting factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.
H 7	In urban spaces, the comfortability factor has a direct relationship with the sense of security for elderly
H 8	In urban spaces, the scenic quality, understandable factor has a direct relationship with the sense of security for elderly
H 9	In urban spaces, the safety factor has a direct relationship with the sense of security for elderly

۳-۶- روایی و پایایی ابزار سنجش

و پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به شرح جدول ذیل تأیید شده است. با توجه به میزان آلفای کرونباخ محاسبه شده برای هر یک از گویه‌ها می‌توان گفت که همبستگی درونی گویه‌ها بالا و به عبارت دیگر ابزار پژوهش از پایایی خوبی برخوردار است.

با توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های مطرح شده ۴۶ سؤال طراحی گردید. نظر به کیفی بودن متغیرها، سؤالات پرسشنامه با استفاده از طیف سنجش پنج گزینه‌ای لیکرت (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) طراحی شده است. روایی ظاهری پرسشنامه به کمک اساتید دانشگاه یزد

Table 4: Assessing the viability

Name of variable	Type of variable	Number of questions	Cronbach's alpha
Supervision	Independent	4	0.843
Function	Independent	5	0.814
Urban furniture	Independent	4	0.812
Urban context	Independent	3	0.785
Accessibility network	Independent	6	0.811
Lighting	Independent	4	0.795
Comfortability	Independent	4	0.853
Scenic quality, understandable	Independent	4	0.785
Safty	Independent	5	0.813
Supervision	Dependent	2	0.891

۴- بحث و یافته‌ها

پاسخ‌دهندگان مرد و ۳۰ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. اغلب افراد درآمدی کمتر از یک میلیون تومان و ساکن شهر یزد هستند. ۷۶ درصد از افراد در محلات پیرامون میدان خان ساکن بوده که از این تعداد در حدود ۶۰ درصد بیش از ۲۰ سال است که در محدوده ساکن هستند.

۴-۱- متغیرهای اجتماعی اقتصادی

خلاصه اطلاعات مربوط به متغیرهای اجتماعی اقتصادی پاسخ‌دهندگان در میدان خان شهر یزد به شرح جدول ۵ ارائه شده است. بر این اساس در حدود ۷۰ درصد از

Table 5: Characteristic of elderlies that answered to the questions

Factor	Characteristic of questionables	Number	Percent
Gender	Men	139	69.5%
	Women	61	30.5%
Income	Less than 1M	93	46.5%
	A range between 1M and 1.5M	65	32.5%
	A range between 1.5M and 2M	28	14%
	More than 2M	14	7%
Resident of Yazd city	Yes	183	91.5%
	No	17	8.5%
Living area	Suburbs	152	76%
	City of Yaz	31	15.5%
	Neighboring cities	3	1.5%
	Out of the Yazd province	14	7%
living time in New York City	Less than 1 year	2	1%
	A range between 5 and 10 year	5	2.5%
	A range between 10 and 20 year	24	12%
	More than 20 year	121	60.5%

۳-۴- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه نظارت با احساس

امنیت سالمندان

امنیت یک منبع ضروری برای زندگی هرروزه، برآوردن نیازهای اشخاص و جوامع در راستای ارتقاء اشتیاق و آمال عمومی مردم است (ضابطیان، ۱۳۸۷: ۱۳). طبق نتایج ضرایب رگرسیون (جدول ۶) شاخص وجود ایستگاه پلیس و نیروهای امنیتی با کسب بتای ۰/۶۱ در سطح معنی‌داری ۰/۰۱۱ بالاترین میزان رابطه با احساس امنیت را در مؤلفه نظارت از سوی سالمندان داشته است. وجود روشنایی کافی و دوربین‌های نظارتی نیز شاخص‌های مؤثر در رتبه‌های بعدی هستند که رابطه مستقیم و معنی‌داری با احساس امنیت دارند. همچنین کسب بتای ۰/۳۱- در سطح معنی‌داری ۰/۰۲۳ مربوط به شاخص وجود فضاهای رهاشده رابطه معکوس و معنی‌دار را در مؤلفه نظارت از سوی سالمندان داشته است.

۲-۴- تعیین وضعیت نرمال بودن توزیع (آزمون کولموگراف-اسمیرنف)

اسمیرنف

به منظور تعیین آزمون آماری مناسب جهت بررسی همبستگی متغیرها، ابتدا با توجه به اینکه داده‌ها به صورت کمی و از نوع پیوسته و دارای مقیاس فاصله‌ای هستند، از آزمون کولموگراف-اسمیرنف جهت تعیین نرمال بودن یا نبودن توزیع داده‌ها استفاده شده است. با توجه به محاسبات انجام شده، معیار تصمیم (Asymp. Sig. (2-tailed))، مقادیر برای نمونه مطالعاتی در سطح کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنادار و در نتیجه توزیع با سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد نرمال است. بنابراین با توجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها و همچنین مقیاس آن‌ها که به صورت پیوسته و از نوع فاصله‌ای می‌باشند از تکنیک رگرسیون خطی چندگانه و آزمون آماری همبستگی پیرسون برای بررسی وجود رابطه میان متغیر وابسته و متغیرهای مستقل و همچنین شدت و جهت آن‌ها استفاده شده است.

Table 6: Regression analysis of the factor of supervision considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
SU1	Supervision	Police station and security guard	0.61	0.011
SU2		Enough lighting	0.56	0.025
SU3		Open space	0.31	0.023
SU4		Surveillance cameras	0.42	0.026

و متنوع دارای رابطه معنی‌دار و مستقیم با افزایش احساس امنیت از سوی سالمندان هستند. از طرف دیگر ضرایب رگرسیون برای شاخص‌های مقیاس کاربری‌ها و وجود دست‌فروشان رابطه معنی‌داری با افزایش یا کاهش احساس

۴-۴- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه کاربری با

احساس امنیت سالمندان

نتایج ضرایب رگرسیون برای شاخص‌های معطوف به مؤلفه کاربری اراضی مستقر در فضاهای شهری (جدول ۷) مبین آن است که شاخص‌های کاربری‌های فعال، شبانه‌روزی

نداشته است. همچنین وجود اراضی بایر دارای رابطه معنی‌دار و معکوس با افزایش احساس امنیت از سوی سالمندان است.

امنیت از نظر سالمندان به همراه نداشته است. به عبارت دیگر از نظر پاسخ‌دهندگان مقیاس کاربری‌ها و یا وجود دست‌فروشان اثری بر احساس امنیت آنان در میدان خان

Table 7: Regression analysis of the factor of function considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
LU1	Function	Active function	0.52	0.011
LU2		24-hours function	0.35	0.025
LU3		Variety in function	0.043	0.043
LU4		Scale of function	0.03	0.32
LU5		Presence of the vendors	0.01	0.53
LU6		Presence of barren lands	-0.43	0.031

مبلمان شهری به گونه‌ای که جهت استفاده سالمندان مناسب و راحت باشد، با کسب بتای ۰/۵۱ در سطح معنی‌داری ۰/۰۱۶ بیشترین تأثیر را در رابطه با احساس امنیت به همراه دارد. نتایج سایر شاخص‌ها در جدول ۸ ارائه شده است.

۴-۵- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه مبلمان با احساس امنیت سالمندان
نتایج ضرایب رگرسیون برای شاخص‌های معطوف به مؤلفه مبلمان شهری مبین آن است که طراحی مناسب

Table 8: Regression analysis of the factor of urban furniture considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
UF1	Urban furniture	Quantity of the furniture	0.43	0.024
UF2		Appropriate design of the furniture	0.51	0.016
UF3		Appropriate location of the furniture	0.41	0.034
UF4		Informative signage in urban areas	0.49	0.025

(بتای ۰/۰۹ و سطح معنی‌داری ۰/۲۷۴). در حالی که نتایج رگرسیون شاخص نسبت فضاهای باز به فضاهای بسته مطابق با جدول ۹ مبین رابطه مستقیم و معنی‌دار مؤلفه بافت شهری با افزایش احساس امنیت از سوی سالمندان است.

۴-۶- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه بافت شهری با احساس امنیت سالمندان
از دیدگاه پاسخ‌دهندگان شاخص وجود کنج‌ها و فضاهای عقب‌نشینی شده رابطه معنی‌داری با احساس امنیت ندارد.

Table 9: Regression analysis of the factor of urban context considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
UT1	Urban context	Presence of corners	0.09	0.274
UT2		Ratio between indoor and outdoor spaces	0.51	0.014

۰/۶۳، ۰/۵۸، ۰/۵۴، ۰/۴۹، ۰/۴۳ و ۰/۳۱ در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بیشترین تأثیر را در رابطه با احساس امنیت به همراه دارد. که در این بین رابطه شاخص محصوریت از نوع معکوس بوده و مبین آن است که با کاهش میزان محصوریت در فضای داخلی فضاهای شهری و افزایش سهم فضاهای باز میزان احساس امنیت افزایش خواهد یافت.

۴-۷- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه شبکه معابر با احساس امنیت سالمندان
نتایج ضرایب رگرسیون برای شاخص‌های معطوف به مؤلفه شبکه معابر (جدول ۱۰) مبین آن است که به ترتیب وجود فضاهای خاص پیاده، وجود پیاده‌رو با عرض کافی، دسترسی مناسب به حمل‌ونقل عمومی، کیفیت کف‌سازی، محصوریت معابر و تعداد دسترسی به فضا، با کسب بتای

Table 10: Regression analysis of the factor of accessibility network considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
PN1	Accessibility network	Surrounded walkways	-0.43	0.011
PN2		Walkways with enough width	0.58	0.011
PN3		Several access	0.31	0.022
PN4		Paving quality	0.49	0.018
PN5		Easy access to the public transportation	0.54	0.021
PN6		Spatial space for pedestrians	0.63	0.008

که مؤلفه نور و روشنایی دارای رابطه مستقیم و معنی‌داری با افزایش احساس امنیت سالمندان در میدان خان دارد. همچنین شاخص‌های کیفیت نورپردازی در فضا و روشنایی کافی مکان‌های آسیب‌پذیر با کسب بتای ۰/۶۸ و ۰/۵۳ در سطح معنی‌داری زیر ۰/۰۵ بیشترین تأثیر را نسبت به سایر شاخص‌ها در افزایش امنیت داشته‌اند.

۴-۸- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه نور و روشنایی با احساس امنیت سالمندان
به منظور سنجش رابطه این مؤلفه با احساس امنیت سالمندان، در قالب چهار شاخص ذیل نظرات سالمندان بررسی و نتایج آن مطابق با جدول ۱۱ ارائه گردید. نتایج ضرایب رگرسیون محاسبه‌شده حاکی از آن است

Table 11: Regression analysis of the factor of lighting considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
L11	Lighting	Lighting quality	0.68	0.009
L12		Enough light for insecure spaces	0.53	0.019
L13		Lighting equipments	0.42	0.021
L14		Dispersion of lighting equipments	0.39	0.020

در سطح معنی‌داری زیر ۰/۰۵ قرار نگرفته (سطح معنی‌داری ۰/۲۳۱ و ۰/۲۶۳) و تأیید نشدند. لکن شاخص‌های آلودگی‌های بیولوژیکی (زباله، نخاله، فاضلاب)، پاکیزگی و نظافت و وجود سرویس بهداشتی به ترتیب با کسب بتای ۰/۵۴، ۰/۴۸ و ۰/۴۶ در سطح معنی‌داری زیر ۰/۰۵ دارای رابطه مستقیم و معنی‌دار با افزایش احساس امنیت سالمندان در میدان خان هستند.

۴-۹- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه آسایش با احساس امنیت سالمندان
به منظور سنجش رابطه مؤلفه آسایش محیطی با میزان احساس امنیت از سوی سالمندان، پنج شاخص منتج از چارچوب نظری پژوهش استخراج و نتایج آن مطابق جدول ۱۲ ارائه گردید. مطابق با ضرایب رگرسیون محاسبه‌شده، شاخص‌های آلودگی‌های صوتی و سطح و زمان سایه‌اندازی

Table 12: Regression analysis of the factor of comfortability considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
CO1	Comfortability	Noise pollution	0.07	0.231
CO2		Biological pollution	0.54	0.011
CO3		Rest rooms	0.46	0.033
CO4		Trash cans and shelters	0.06	0.263
CO5		Cleanliness	0.48	0.026

Table 13: Regression analysis of the factor of scenic quality, understandable considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
VL1	Scenic quality, understandable	Landscape	0.42	0.027
VL2		Urban elements	0.63	0.011
VL3		Color and wall paintings	0.53	0.018
VL4		Having different perspective to different places	0.57	0.011
VL5		Form and shape of the spaces	0.38	0.031
VL6		Material	0.06	0.521

۴-۱۰- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه ایمنی با احساس امنیت سالمندان

مؤلفه ایمنی و شاخص‌های مرتبط با آن یکی از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر احساس امنیت در فضاهای شهری است. ایمنی مناسب در محیط می‌تواند زمینه‌ساز و تقویت‌کننده حضور شهروندان در فضاهای شهری شده و کارایی جسمی و ذهنی افراد را ارتقا بخشد.

نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره مبین رابطه معکوس و معنی‌دار شاخص‌های معطوف به مؤلفه ایمنی با احساس امنیت سالمندان در میدان خان شهر یزد است. مطابق با جدول ۱۴ بیشترین تأثیر مربوط به شاخص وجود ابنیه مخروبه و متروکه و کمترین تأثیر را شاخص عمر ابنیه محیطی بر احساس امنیت داشته است.

۴-۱۰-۱- رابطه شاخص‌های معطوف به مؤلفه خوانائی و کیفیت بصری با احساس امنیت سالمندان

مطابق با جدول ۱۳ شاخص وجود عناصر شاخص نظیر مساجد، تکایا و حسینیه‌ها و عناصر میراثی و تاریخی، با کسب بتای ۰/۶۳ در سطح معنی‌داری ۰/۰۱۱ بیشترین شدت رابطه مستقیم را با افزایش احساس امنیت در میدان خان داشته است. نتایج مطالعات حاکی از آن است که در مجموع شاخص‌های معطوف به مؤلفه خوانائی و کیفیت بصری با احساس امنیت سالمندان رابطه مستقیم دارند. تنها شاخص نوع مصالح بکار رفته در ابنیه با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده رابطه معنی‌داری نداشته است. در حقیقت اثر مصالح بر احساس امنیت سالمندان بیشتر معطوف به رنگ آن در جداره‌ها و بافت آن در کف‌سازی‌ها بوده است.

Table 14: Regression analysis of the factor of safty considering the impact of multi-variables on the sense of security

Code	Factor	Indicator	β	Sig
SE1	Safty	Under construction buildings	-0.43	0.023
SE2		Abandoned buildings	-0.68	0.011
SE3		Interference of pedestrian ways and streets	-0.63	0.013
SE4		Building life time	-0.34	0.031
SE5		Barriers	-0.49	0.024

مستقل را نشان می‌دهد. مقدار این ضریب نیز بین صفر تا یک متغیر است، که هر چه به سمت یک میل کند، نشان از آن دارد که متغیرهای مستقل توانسته‌اند مقدار زیادی از واریانس متغیر وابسته را تبیین کنند و برعکس هر چه به صفر نزدیک‌تر باشد، دلالت بر نقش کم متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیر وابسته دارد. مقدار ضریب تعیین در معادله حاضر معادل (۰/۸۹۱) محاسبه شده که میزان واریانس متغیر وابسته را مشخص می‌نماید و از طرفی با توجه به مقدار آن می‌توان ادعا کرد که تا حدود زیادی قادر به تبیین واریانس متغیر وابسته هستند. Adjusted R Square یا ضریب تعدیل شده نیز بیان می‌دارد که ۹ مؤلفه در نظر گرفته شده در این مدل برای سنجش احساس امنیت مناسب هستند.

۴-۱۱-۱- رابطه مؤلفه‌های ۹ گانه با احساس امنیت از سوی سالمندان

پس از بررسی رابطه شاخص‌های خرد پژوهش، نتایج تفصیلی مرتبط با رابطه مؤلفه‌های ۹ گانه با احساس امنیت از سوی سالمندان در میدان خان شهر یزد شامل ضریب همبستگی، ضریب تعیین، ضریب تعیین تعدیل شده و انحراف معیار به شرح جدول ۱۵ ارائه شده است. با توجه به R یا ضریب همبستگی چندگانه محاسبه شده (۰/۹۴۴) می‌توان گفت بین متغیرها همبستگی قوی وجود دارد و به دلیل امکان پیش‌بینی متغیر وابسته به‌وسیله همین متغیرها، نیازی به اضافه کردن متغیر مستقل دیگری نمی‌باشد.

R Square یا ضریب تعیین به مجذور ضریب همبستگی گفته می‌شود که میزان تبیین واریانس و تغییرات متغیر وابسته توسط مجموعه متغیرهای

Table 15: A date conclusion of the model analysis based on 9 proposed factors

Model	Independency	Correlation coefficient	modified correlation coefficient	Standard error
Khan Square	0.944a	0.891	0.914	0.14230

بوده و در نتیجه مقدار F برای مدل معنادار می‌باشد. در این صورت متغیرهای مستقل، ترکیب خطی و مستقلی به متغیر وابسته دارند

جهت تعیین معنی‌داری مدل، از آنالیز واریانس و آماره F استفاده شده است. همان‌طور که در جدول ۱۶ ملاحظه می‌گردد، سطح معناداری آنالیز واریانس کمتر از (۰،۰۵)

Table 16: Residual and regression analysis based on 9 proposed factors

Model		Degree of square	Degree of freedom	Mean of square	F	Level of significance
Khan square	Regression	11.432	8	1.143	75.251	0.000a
	Residual	0.642	43	0.014		
	Total	12.074	51	-		

شهری به صورت معنی داری افزایش می یابد. به عبارت دیگر با افزایش یک واحد در متغیر «نور و روشنایی»، میزان احساس امنیت ۰/۵۳ واحد افزایش خواهد یافت. متغیر «بافت شهری» با ضریب بتا (Beta= 0.46) و متغیرهای «نظارت» (Beta= 0.42)، «خوانایی و کیفیت بصری»، (Beta= 0.42)، «شبکه معابر» (Beta= 0.39)، «کاربری» (Beta= 0.38)، «مبلمان شهری»، (Beta= 0.31) و «آسایش» (Beta= 0.28) اولویت های چهارم تا نهم را در میزان تبیین کنندگی و ارتقای احساس امنیت در میدان خان شهر یزد دارند.

جدول ۱۷ ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیرهای مستقل (مؤلفه های ۹ گانه) را بر متغیر وابسته احساس امنیت نشان می دهد. با توجه به نتایج به دست آمده، متغیر «ایمنی» با ضریب بتا (Beta = 0.62) بالاترین همبستگی را با میزان احساس امنیت نشان می دهد؛ بنابراین میزان احساس امنیت در بین متغیرهای پژوهش در مرحله اول متأثر از میزان ایمنی محیط و شاخص های مرتبط با آن می باشد. دومین متغیر با ضریب تأثیر رگرسیونی (Beta = 0.53)، «نور و روشنایی» است بدین معنی که با افزایش میزان نور و روشنایی در محیط، احتمال ارتقای احساس امنیت در فضای

Table 17: Regression of correlation coefficient of independence variables on dependent variable

Model	B	Standard error	Beta	t	Level of significance
Constant number	2.72	0.326	-	5.340	0.000
Supervision	0.621	0.126	0.422	2.011	0.001
Function	0.521	0.028	0.381	0.131	0.000
Urban furniture	0.486	0.147	0.311	1.419	0.001
Urban context	0.492	0.031	0.422	0.431	0.001
Accessibility network	0.578	0.163	0.398	0.478	0.000
Lighting	0.674	0.254	0.531	0.125	0.001
Comfortability	0.386	0.362	0.288	1.258	0.003
Scenic quality, understandable	0.618	0.0147	0.421	0.354	0.000
Safety	0.711	0.052	0.622	1.682	0.001

سالمندان سنجش و بر اساس ضرایب رگرسیون محاسبه شده، فرضیات پژوهش به شرح جدول ذیل مورد تأیید قرار گرفت.

۵- نتیجه گیری

با توجه به محاسبات انجام شده تأثیر مؤلفه های ۹ گانه مطرح شده بر اساس مبانی نظری پژوهش در احساس امنیت

Table 18: The result of study based on regression analysis

Code	Theories	Result	Effectiveness priority
H1	In urban spaces, the supervision factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	3
H2	In urban spaces, the function factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	6
H3	In urban spaces, the urban furniture factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	8
H4	In urban spaces, the urban context factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	7
H5	In urban spaces, the accessibility network factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	5
H6	In urban spaces, the lighting factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	2

H7	In urban spaces, the comfortability factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	9
H8	In urban spaces, the scenic quality, understandable factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	4
H9	In urban spaces, the safety factor has a direct relationship with the sense of security for elderly.	Approved	1

کنترل و نظارت بر محیط و ارتقای خوانایی از جمله عوامل بسیار مهمی است که کوپر^۲ و فرانسیس^۳ (۱۹۹۰) برای ارتقای حضورپذیری سالمندان در فضای شهری بر آن تاکید دارند. با توجه به نتایج حاصل از آزمون رگرسیون به منظور تقویت مولفه های خوانایی و کیفیت بصری و نظارت جهت افزایش احساس امنیت سالمندان و در نتیجه ارتقای حضورپذیری ایشان در فضای میدان، استقرار ایستگاه پلیس و نیروهای امنیتی در محیط، تعبیه دوربین های نظارتی و امنیتی، احداث فضاهای شهری حتی الامکان در جوار عناصر شاخص، توجه به قابلیت دید سالمندان به نقاط مختلف فضا در طراحی، توجه به نوع رنگ و تصاویر دیواری مناسب جهت انگیزش ادراکی سالمندان پیشنهاد می گردد.

نتایج پژوهش در خصوص مولفه کاربری حاکی از آن است که تزریق کاربری های فعال، سرزنده، متنوع و متناسب با نیازهای روزمره سالمندان، علاوه بر افزایش سرزندگی در فضای میدان موجب افزایش حضورپذیری سالمندان و در نتیجه افزایش تعاملات اجتماعی در میدان گردد.

همچنین توجه به پوشش گیاهی مناسب، تأمین فضاهای خاص پیاده، تأمین عرض مناسب و کافی جهت پیاده روها، دسترسی مناسب فضا به حمل و نقل عمومی، توجه به کیفیت کف سازی، طراحی مناسب مبلمان شهری با توجه به نیاز سالمندان، تعبیه تابلوها و علائم اطلاع رسانی، توجه به پاکیزگی و نظافت محیط و احداث سرویس بهداشتی در فضای میدان موجبات افزایش احساس امنیت عینی و ذهنی سالمندان را به همراه خواهد داشت و با افزایش راحتی و آسایش سالمندان سبب حضورپذیری و ماندگاری بیشتر سالمندان در فضا خواهد شد.

نتایج پژوهش حاکی از آن است که مؤلفه ایمنی و شاخص های مرتبط با آن بیشترین رابطه را با ارتقای میزان امنیت عینی سالمندان و به تبع آن امنیت ذهنی ایشان در میدان خان شهر داشته است. این مهم در مطالعات کلی^۱ و همکاران نیز مورد تاکید واقع شده است به طوری که در مطالعاتی که در سال ۲۰۰۹ توسط این محققین انجام شد مولفه ایمنی به عنوان یکی از دو عامل اثرگذار بر امن بودن یک فضا معرفی گردید.

با توجه به ضرایب همبستگی بین خردشاخص ها در این مؤلفه و احساس امنیت، به منظور ارتقای ایمنی محیط و در نتیجه ارتقای احساس امنیت سالمندان، رعایت مقررات و استانداردهای لازم در هنگام ساخت ابنیه (به عنوان مثال تمهیدات حفاظتی جهت جلوگیری از ریزش مصالح)، حذف ابنیه مخروبه و متروکه (به عنوان یکی از مهمترین عوامل ایجاد ناامنی از دیدگاه سالمندان زن)، جداسازی حرکت سواره و پیاده و ایجاد محدودیت برای حرکت سواره (از قبیل تغییر در کفسازی و استفاده از مانع) در فضای میدان و حذف موانع حرکت سالمندان در فضاهای مختص پیاده پیشنهاد می گردد.

دومین مؤلفه مؤثر در ارتقای احساس امنیت سالمندان توجه به نور و روشنایی ایست. روشنایی مطلوب و مناسب در فضای شهری با ایجاد وضوح دید برای مردم و روشن نمودن نقاط کور، پنهان و جرم خیز موجب راحتی و آسایش سالمندان برای حضور در فضاهای شهری می شود. مؤلفه نور و روشنایی مناسب علاوه بر ارتقا کارایی جسمی و حرکتی سالمندان می تواند زمینه ساز آرامش ذهنی و ادراکی نیز بشود. در همین راستا توجه به کیفیت نورپردازی در فضا و روشنایی کافی بخصوص در مکان های آسیب پذیر تأثیر بسزایی در ارتقای احساس امنیت سالمندان دارد.

پی نوشت:

1. Kelly
2. Coopr
3. Francis

فهرست منابع:

- پاکزاد، جهان شاه (۱۳۸۱). میزگرد نقش فضاهای شهری در تأمین امنیت اجتماعی، شهرداری ها، سال چهارم، شماره ۴۱.
- حبیبی، سید محسن (۱۳۸۷). حیات مدنی و حیات شهری، مجله هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، شماره هفتم، صص. ۳۳-۲۱.

- حسینی، فرزانه (۱۳۸۷). بررسی و ارائه شاخص های کالبدی - کارکردی مؤثر بر ارتقاء امنیت فضاهای عمومی شهری؛ نمونه موردی: پارک دانشجو، پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
- ذاکری، راضیه (۱۳۹۰). بررسی میزان امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن، مطالعه موردی: شهر یزد، استاد راهنما: سیر علیرضا افشانی، رساله کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد.
- رجبی پور، محمود (۱۳۸۴). درآمدی بر عوامل مؤثر بر احساس امنیت، کنکاشی بر جنبه‌های مختلف. امنیت عمومی و پلیس (مجموعه مقالات)، تهران، معاونت پژوهش دانشگاه علوم انتظامی.
- صالحی، اسماعیل (۱۳۸۷). ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن، تهران، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- صالحی، اسماعیل (۱۳۸۷). ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- علی‌آبادی، جواد (۱۳۸۱). نقش فضاهای شهری در تأمین امنیت اجتماعی، ماهنامه شهرداری‌ها، شماره ۴۱، صص. ۱۳۲-۵.
- کلانتری خلیل‌آباد، حسین و روناک اردلانی، سراجی، سروه؛ پوراحمد، عطیه (۱۳۹۲). برنامه‌ریزی فضاهای امن شهری مبتنی بر تفکیک جنسیتی با رویکرد CPTED. نمونه موردی: محله فرهنگیان، شهر بناب، مطالعات شهر ایرانی اسلامی، شماره دوازدهم، صص. ۲۶-۱۵.
- گروسی، سعیده (۱۳۸۶). بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و امنیت اجتماعی، مورد مطالعه: دانشجویان دختر دانشگاه آزاد جیرفت، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره دوم، صص. ۲۶-۳۹.
- مؤیدی، محمد؛ علی نژاد، منوچهر؛ نوایی، حسین (۱۳۹۲). بررسی نقش مؤلفه‌های منظر شهری در ارتقای سطح احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری؛ نمونه مورد مطالعه: محله اوین تهران، فصلنامه مطالعات اجتماعی، شماره ۳۵، صص. ۱۹۱-۱۵۹.
- Beeler JN (2011). Security planning for public spaces: testing a proposed CPTED rating instrument in Berlin, Germany, A thesis presented to the graduate school of the university of Florida in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of arts in urban and regional planning.
- Carmona M, Heath T, Oc T, Tiesdell S (2010). Public Places-Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design, Elsevier, New York.
- Clarke RV, Eck J (2003). Become a Problem Solving Crime Analyst in 55 Small Steps, Jill Dando Institute of Crime Science University College London.
- Cooper C, Francis C (1990). People Places: design guideline for urban open space, Van Nostrand Reinhold. USA.
- Cozens P, Thorn M, Hillier D (2008). Designing out crime in Western Australia: a case study, Property Management, Vol. 26, No. 5, pp. 295-309.
- Ekblom P (2011). Deconstructing CPTED and reconstructing it for Practice, knowledge management and research, European Journal on Criminal Policy and Research, Vol. 17, pp. 7-28.
- Garcia-Ramon MD, Ortiz A, Prats M (2004). Urban planning, gender and the use of public space in a peripheral neighborhoods of Barcelona, Cities. Vol. 21. No. 3. pp. 215-223.
- Hillier B (1988). Against enclosure, Rehumanizing Housing, Vol. 2, pp. 25-1.
- Hoon TK (2003). Crime Prevention Through Environmental Design Guidebook, National Crime Prevention Council, Public Affairs Department.
- Jacobs J (1961). The death and life of great American cities, Vintage.
- Jeffery CR (1971). Crime Prevention through Environmental Design, Sage Publications, Beverly Hills, CA.
- Jongejan A, Woldendorp T (2013). A successful CPTED approach: the dutch police label secure housing, Built Environment, Vol. 39, No. 1, pp. 31-48.
- Kelly Eric Damian, Crabtree Dain (2009). Securing the built environment: an analysis crime prevention through environmental design, Ball State University, Muncie, Indiana.
- Lucas P, Spence J, Nelson-Carr L, Pitt W (2007). Crime Prevention through Environmental Design guidelines for Queensland, Part a: Essential features of safer places, From website: [http://www. police. qld. gov. au/programs/crime_prevention](http://www.police.qld.gov.au/programs/crime_prevention).
- Newman O, Newman O (1973). Defensible space: People and design in the violent city, London, Architectural Press.
- Roth R, Sara E (2010). Antiterrorism design and public safety: reconciling CPTED with the post, Massachusetts Institute of Technology, Dept. of Urban Studies and Planning.
- Russ TH (2009). Site Planning and Design Handbook, Second Edition, The McGraw-Hill Companies, Inc.
- Trancik R (1986). Finding lost space: theories of urban design, John Wiley & Sons.
- Wekerle Gerda R (2000). Gender Planning as Insurgent Citizenship: Stories from Toronto, Plurimondi, Vol. 1, No. 2, pp. 105-126.
- World Health Organization (2007). Global Age-Friendly Cities: a guide.